Рішення

спеціалізованої вченої ради

про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Київського національного університету імені Тараса Шевченка прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право на підставі прилюдного захисту дисертації «Обмеження майнових авторських прав на твори: проблеми теорії та практики», за спеціальністю 081 Право.

«20» березня 2024 року.

Акулов Юліан Вікторович, 1995 року народження, громадянин України.

Освіта вища: закінчив у 2018 році юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Правознавство».

У вересні 2023 р. закінчив аспірантуру Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Працює продюсером постпродакшену у 1+1 медіа з 2021 р. до цього часу.

Дисертацію виконано на кафедрі інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник – Кодинець Анатолій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Здобувач має 4 наукові публікації за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях інших держав, а також 3 тези доповіді на наукових конференціях:

1. Акулов Ю.В. Обмеження майнових авторських прав в Україні та США: порівняльно-правовий аспект. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2021. No2 (117). С.5-10.

2. Акулов Ю.В. Обмеження майнових прав на твори за законодавством окремих країн. Правові новели. 2022. No18. С. 14-20.

3. Акулов Ю.В. Обмеження майнових авторських прав в мережі Інтернет. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2023. No7. С. 188-192.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Заярний Олег Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна без зауважень.

Ульянова Галина Олексіївна, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного університету "Одеська юридична академія". Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. При аналізі нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» №2811-IX зазначено, що закріплено нові засади обмеження авторських прав, які передбачають обмеження як майнових, так і немайнових прав (в частині використання творів без зазначення імені автора). Натомість у подальшому автор приходить до висновку про те, що обмеження авторських прав у першу чергу стосуються майнових прав автора та не передбачають обмеження немайнових прав, тоді як зловживання немайновим правом на збереження цілісності твору може впливати на вільне використання творів, що обумовлює доцільність визначення можливості обмеження певних немайнових прав, як передбачено в практиці зарубіжних країн. У зв'язку з цим автору слід уточнити власну позицію про обмеження яких немайнових прав та з якою метою зазначено.

2. В дисертаційній роботі запропоновано авторський підхід до визначення сутності обмеження майнових авторських прав на твори, виходячи з вузького та широкого тлумачення. Обмеження майнових прав в широкому аспекті розглядається як передбачені законодавством умови та способи використання творів без згоди автора або умови звуження майнових прав щодо

можливості розпорядження ними та використання твору творцем (його правонаступниками), визначені укладеним договором. У вузькому значенні – це передбачені законодавством умови та способи використання творів, без отримання згоди автора та виплати авторської винагороди з неухильним дотриманням майнових та немайнових прав автора.

Слід відзначити, що використання творів, як слушно зазначає автор, дійсно відбувається на підставі та в порядку визначеному законодавством без отримання згоди. При цьому як правило безоплатність використання є однією з важливих ознак вільного використання творів. Разом з тим відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено випадки використання творів без отримання згоди автора однак з виплатою авторської винагороди, зокрема приватне копіювання, репрографічне відтворення. Відповідно до ч.3 ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що допускається з репрографічне відтворення творів без дозволу суб'єктів авторського права, але з виплатою їм справедливої винагороди, виключно в особистих цілях або для кола сім'ї, за винятком випадків, передбачених статтями 22, 25 зазначеного Закону.

Враховуючи зазначене автору було б доцільно при визначенні особливостей вільного використання творів та дослідженні правових засад обмеження майнових прав визначити й особливості виплати авторської винагороди, яка здійснюється через спеціального суб'єкта – організації колективного управління авторськими та суміжними правами.

3. Досліджуючи питання захисту авторських прав, автор зазначає, що обрання передбаченого законом способу захисту порушених авторських прав залежить зокрема від: способу порушення авторських прав; виду порушеного права (майнове чи/або немайнове), особи, яка звертається за захистом порушених прав, наслідків порушення прав (с.162). У зв'язку з чим постає питання, що саме автор має на увазі, коли говорить про залежність способів захисту порушених прав залежно від особи, яка звертається за таким захистом?

4. У висновках автор зазначає, що обмеження майнових авторських прав має різні аспекти а саме: з позиції творця негативний, оскільки передбачає обмеження можливостей автора (іншого суб'єкта, до якого перейшли майнові права) вимагати обов'язкове отримання погодження на використання творів, яке відбувається відповідно до порядку, визначеного законодавством; з позиції користувачів позитивний, оскільки наділяє їх правом на використання творів за спрощеною процедурою, яка не передбачає спеціального отримання дозволу та прямої сплати винагороди.

Розглядаючи обмеження авторських прав в негативному аспекті, автор надалі зазначає, що для творців визначення умов вільного використання творів – попри закріплення умови безвідплатного використання творів – це створення передумов для широкого використання їх творів в різних сферах суспільного життя, що потенційно має сприяти популяризації його творчості, збільшення потенційної аудиторії поціновувачів та розширення можливостей для комерціалізації результатів творчої діяльності. Фактично тим самим визначаючи можливі позитивні сторони обмеження майнових авторських прав. У зв'язку з чим постає питання, щодо визначення авторської позиції відносно обмеження авторських прав.

5. В роботі проаналізовано достатньо ґрунтовно законодавство зарубіжних країн щодо регулювання відносин у сфері використання творів, в тому числі в мережі Інтернет. При цьому визначено, що є тенденції від жорсткого обмеження та контролю за використанням творів, так і з іншої сторони практики обмеження не лише майнових, а й немайнових прав творців. Враховуючи сучасний стан забезпечення захисту авторських прав в нашій країні та культуру використання результатів творчої діяльності автору слід було б визначити досвід яких країн є найбільш прийнятним для врахування в національній практиці.

Улітіна Ольга Володимирівна, кандидат юридичних наук, вчений секретар Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Дискусійним та не повною мірою обґрунтованим є твердження автора, що «правоволодільці оскаржують випадки вільного використання творів користувачами у випадках, коли факт порушення є непідтвердженим та недоведеним» (с. 6, 161), оскільки таке формулювання певною мірою ототожнює випадки вільного використання творів та порушення прав автора. Однак вільне використання творів жодним чином не можна віднести до порушень авторських прав, хоча й межа між правомірними діями та порушенням в цьому випадку є досить тонкою та часто для визначення потребує спеціальних знань, особливо під час судового розгляду справ про порушення авторських прав.

2. Не цілком однозначною та зрозумілою є позиція дисертанта щодо обмеження немайнових прав автора, оскільки в роботі поряд з тезами, які визнають новели законодавства у сфері авторського права, які стосуються обмежень авторських прав, такими, що обмежують немайнові права (с. 20, 66 та 195), а з іншого боку автор вказує, «що обмеження авторських прав у першу чергу стосуються майнових прав автора та не передбачають обмеження немайнових прав, тоді як зловживання немайновим правом на збереження цілісності твору може впливати на вільне використання творів, що обумовлює доцільність визначення можливості обмеження певних немайнових прав, як передбачено в практиці зарубіжних країн» (с. 22).

3. Суперечливою та недостатньо обґрунтованою видається позиція автора щодо співвідношення понять «твір» та «об'єкт авторського права», так дисертант зазначає, що ««об'єкт авторського права» включає в себе не тільки твори, а також і інші, відмінні від «твору» поняття, як-то: бази даних, пантоміми, комп'ютерні програми (слід зауважити, що режим охорони зазначених об'єктів не є тотожним)» (с. 47-48). Такий висновок суперечить існуючим доктринальним підходам в авторському праві, які базуються на тому, що «твір» є більш широким поняттям, тоді як «об'єкт авторського права» є вужчим та стосується тих творів, яким надається правова охорона відповідно до чинного законодавства. Так Закон України «Про авторське право і суміжні

права» визначає твір як «оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі», яке розповсюджується зокрема на такі поняття як бази даних, пантоміми, комп'ютерні програми тощо. Варто зазначити, що дисертант слушно зауважує, що «не будь-який твір може вважатись і буде віднесений до об'єктів авторського права (наприклад, фольклор не відноситься до об'єктів авторського права)» (с. 48) Це твердження опонент цілком підтримує, однак воно суперечить попередньому висновку автора дисертаційної роботи.

4. Потребує додаткової конкретизації позиція автора щодо оригінальності як ознаки твору (с. 50-51). Підходи дисертанта до визначення оригінальності вбачаються дещо застарілими та певною мірою не співвідносяться з законодавчими новелами, оскільки Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає оригінальність як «ознаку (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору».

5. У роботі на с. 144 автор перелічує немайнові права автора відповідно до законодавства – «право авторства та право на ім'я, що передбачає право автора вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора».

Однак це перелік немайнових прав автора відповідно до попереднього Закону України «Про авторське право і суміжні права», який втратив чинність.

Відповідно до актуального Закону України «Про авторське право і суміжні права» до немайнових прав автора відносяться «право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо; право забороняти під час будь-якого використання твору згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитися анонімом; право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору; право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора; право надати назву твору або залишити його без назви; право присвятити твір особі (особам), події або даті».

Зеров Костянтин Олександрович, кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. На стор. 57 роботи автор робить висновок, що «поняття «вільне використання» охоплюється поняттям «винятки та обмеження», і є його частиною, тобто вони не тотожні».

Однак, на жаль, в роботі відсутнє розмежування термінів «виняток» від «обмеження». Дослідження цього питання в тексті роботи за рецензованою темою, на думку рецензента, має бути обов'язковим.

У зв'язку з чим мусимо самі прокоментувати це питання і маємо надію, що дисертант хоча б частково розкриє означену проблематику у фінальному тексті роботи.

Про винятки та обмеження можна говорити лише в тих випадках, коли правова охорона твору існує; майнові авторські права надаються, але в певних випадках, за певних умов вони не застосовуються (винятки з прав), або коли права застосовуються, але не в повному обсязі (обмеження прав).

Бернська конвенція не використовує терміни «винятки» та «обмеження», хоча в певних випадках і за певних умов допускає як вільне використання (=винятки), так і примусові ліцензії/умови здійснення виключних прав (=обмеження).

Стаття 13 Угоди ТРІПС, стаття 10 Договору ВОІВ про авторське право у своїх назвах і текстах використовують вираз «обмеження [прав] і винятки [з прав]».

Навіть із назв вказаних статей вираз «винятки та обмеження» означає, що винятки ≠ обмеження.

Згідно Глосарію термінів ВОІВ з авторського права і суміжних прав «вільне використання» означає випадки, коли, незважаючи на деякі загальні положення, що надають виключне право або право на винагороду, немає необхідності в дозволі і навіть у виплаті винагороди, тоді як термін «недобровільні ліцензії» охоплює як статутні, так і примусові ліцензії – «статутна ліцензія» означає прямий дозвіл, наданий законом, а «примусова ліцензія» означає зобов'язання правоволодільців, відповідно до закону, надавати ліцензії, як за плату, так і без оплати. Виходячи з цього, вільне використання... можна назвати «винятками», а «примусові ліцензії», а також підпорядкування прав обов'язковому колективному управлінню – «обмеженнями» (оскільки в цьому випадку авторське право і суміжні права «обмежуються» лише правом на винагороду або на частку від винагороди, зібраної організацією колективного управління) (https://tind.wipo.int/record/28722).

Очевидно, що дисертант використовує інший, авторський підхід до розуміння терміну «обмеження» в авторському праві , однак в такому випадку тим більше необхідно його обґрунтоване розмежування від «винятків».

2. Дисертант істотну частину дослідження приділяє історичному зрізу правового регулювання авторського права на теренах сучасної України. Водночас саме в контексті обраної теми роботи доцільно було б дослідити аналіз обмежень прав іноземних авторів, твори яких були вперше випущені в

іноземних країнах до 1973 р. в Україні з періодами а) до 1973 р. б) 1973-1995, в) 1995- 2001 («доконвенційні твори»).

3. Розділ 2.3. дослідження має назву «Правове регулювання відносин у сфері обмежень майнових авторських прав на твори у законодавстві окремих зарубіжних країн». Однак в межах цього розділу рецензент не побачив порівняння правового режиму країн із закритими системами винятків та обмежень, тобто країн, де встановлений вичерпний перелік винятків та обмежень в авторському праві; напів-відкритих систем (країни з Fair dealing) та відкритих систем (країни з Fair use). Доцільно навести таке порівняння.

4. Хоча автор і посилається на новий закон України «Про авторське право і суміжні права», в роботі проігноровано дослідження правової природи «права на справедливу винагороду» первісних суб'єктів авторського права. Чи може це право вважати обмеженням прав вторинних суб'єктів авторського права?

5. Дискусійною є теза автора, висловлена на стор. 70 роботи, що «[…] в українському законодавстві наведений тест носить досить декларативний характер, та не відображує суть положень Бернської конвенції. Так, в судовому порядку для того, щоб визначити чи є конкретне використання твору порушенням або ж є таким, що підпадає під дію обмежень прав автора на твір, суд має користуватись конкретним переліком випадків використання, які допускаються в якості обмеження авторських прав, а не критеріями визначеними трьох ступеневим тестом». Навпаки, у випадку спору кожен конкретний кейс коли відповідач посилається на встановлене законодавством виняток чи обмеження в авторському праві має аналізуватись на триступеневий текст (наприклад, відтворення твору в особистих цілях).

6. Не можемо погодитися з тезою автора, висловленою на стор. 71 роботи «Але набрання чинності Угоди про асоціацію не передбачає прямої дії вказаних норм, а лише поетапну імплементацію їх в законодавство України». Ця теза неодноразово була спростована українською судовою практикою щодо застосування інших статей Угоди про асоціацію.

7. Розділ дослідження 3.2. має назву «Захист авторських прав та інтересів у сфері обмеження майнових авторських прав» водночас по тексту розділу дослідження не розкрито питання захисту охоронюваних законів інтересів користувачів, які бажають використовувати чи використовують відповідний твір.

8. В роботі відсутня єдина термінологія (на прикладі почергового використання термінів «правовласник» та «правоволоділець»).

9. Потребує додаткової аргументації використання автором термінології «захищені авторським правом твори» по тексту роботи (в розрізі питання «охорона» та «захист» прав).

10. В списку джерел використані різні джерела - бази даних для української судової практики (https://zakononline.com.ua, https://reyestr.court.gov.ua, http://search.ligazakon.ua/, https://youcontrol.com.ua), що потребує уніфікації.

Каращук Оксана Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Важко погодитися із висновком автора про те, що обмеження майнових авторських прав на твори «у вузькому значенні – це передбачені законодавством умови та способи використання творів, без отримання згоди автора та виплати авторської винагороди з неухильним дотриманням майнових та немайнових прав автора» в частині безоплатності у всіх випадках, оскільки винятки та обмеження з авторських прав передбачають як безоплатне так і оплатне використання творів без дозволу автора.

Так, приватне копіювання, репрографічне відтворення (ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права») можливе без дозволу, однак із виплатою винагороди в межах обов'язкового колективного управління. Тому, потребує додаткового пояснення вказана позиція автора.

2. Не можемо цілковито погодитися із висновком автора що «у сфері

патентного права серед основних обмежень майнових авторських прав слід виділити примусове ліцензування та право попереднього користування» (с. 194-195). Законодавство України у сфері авторського права не передбачає примусових ліцензій, суть яких полягає у наданні дозволу на використання об'єкта прав інтелектуальної власності у порядку вказаному у законі певними суб'єктами, наприклад, Мінагрополітики на сорт рослин. Тому потребує додаткового пояснення та обгрунтування автора зв'язок примусових ліцензій та обмежень авторських прав.

3. Автор у роботі робить вірний висновок про те, що «для творців визначення умов вільного використання творів – попри закріплення умови безвідплатного використання творів – це створення передумов для широкого використання їх творів в різних сферах суспільного життя» (с. 67), водночас, у дисертаційному дослідженні слід більше уваги приділити випадкам вільного використання щодо яких Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає виплату справедливої винагороди, наприклад, за приватне копіювання творів, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, а також аудіовізуальних творів згідно ч. 2 ст. 28.

4. Погоджуючись загалом із висновком автора, висловленим на с. 195 роботи про те, що «обмеження майнових прав у широкому значенні – передбачені законодавством умови та способи використання творів без згоди автора або умови звуження майнових прав щодо можливості розпорядження ними та використання твору творцем (його правонаступниками), визначені укладеним договором», все ж слід звернути увагу на те, що до обмежень у широкому розумінні авторського права України також належать вичерпання майнових прав та строк чинності майнових прав. Відтак, позиція автора у цьому аспекті потребує додаткового пояснення, оскільки таке розуміння видається фрагментарним за своїм формулюванням.

5. Потребує додаткового обґрунтування висновок автора про те, що «в українському законодавстві наведений три-ступеневий тест (Бернської конвенції – Л. М.) носить досить декларативний характер, та не відображує

суть положень Бернської конвенції» (с. 71). Вважаємо, що з позиції суті положень Бернської конвенції указаний тест передбачений для його застосування у першу чергу законодавцями у законотворчій діяльності, а не судовими органами. Така позиція вважалася превалюючою протягом багатьох років з огляду на необхідність вузького застосування випадків вільного використання для уникнення необгрунтованого додаткового обмеження прав автора у разі ширшого тлумачення відповідної законодавчої норми судами.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради;

«Проти» – немає;

«Утримались» – немає.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА УХВАЛИЛА:

1. Дисертація Акулова Юліана Вікторовича на тему: «Обмеження майнових авторських прав на твори: проблеми теорії та практики», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261; «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

2. Присудити Акулову Юліану Вікторовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

3. Рішення разової спеціалізованої вченої ради затвердити і передати до Наукової частини Університету.

4. Науковій частині підготувати Наказ про видачу Акулову Юліану Вікторовичу диплома доктора філософії та додатка до нього європейського зразка.

На підставі результатів відкритого голосування та прийнятого рішення спеціалізована вчена рада Київського національного університету імені Тараса Шевченка присуджує Акулову Юліану Вікторовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради
доктор юридичних наук, професор **Олег ЗАЯРНИЙ**

Підпис засвідчую
Вчений секретар НДЧ
Какаульна Н.В.
20.03.2024р.